MIGUEL DE UNAMUNO

Aziz Manuel*

Türkçesi: Ceren Hasançebi

*SEL YAYINCILIK
GECEYARISI KİTAPLARI

MIGUEL DE UNAMUNO • AZIZ MANUEL

MIGUEL DE UNAMUNO

Aziz Manuel*

Türkçesi: Ceren Hasançebi

"İçine şeytan kaçmışların ünlü şifacısı Don Manuel'imizin – nedenini bilmesem de– Şeytan'a inanmadığını düşünerek oradan ayrıldım."

*SEL YAYINCILIK
GECEYARISI KİTAPLARI

MIGUEL DE UNAMUNO

AZİZ MANUEL

***SEL** YAYINCILIK / GECEYARISI KİTAPLARI

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 813
Geceyarısı: 43
ISBN 978-975-570-822-5

AZİZ MANUEL
Miguel de Unamuno
Öykü

Türkçesi: Ceren Hasançebi

Özgün Adı: San Manuel Bueno, mártir

© Sel Yayıncılık, 2016

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Işık Ergüden
Teknik hazırlık: Gülay Tunç
Yayına hazırlayan: Erkal Ünal

Birinci Baskı: Kasım 2016

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

MIGUEL DE UNAMUNO

AZİZ MANUEL

Türkçesi: Ceren Hasançebi

Öykü

"Sırf bu yaşam için Mesih'e umut bağlamışsak, herkesten çok acınacak durumdayızdır."

(Aziz Pavlus, Korintlilere Birinci Mektup, 15:19)

Sevgili köyüm Valverde de Lucerna'nın da dahil olduğu Renada bölgesi piskoposunun, bir zamanlar köy kilisesinde rahip olan Don Manuel'imizin, daha doğrusu İyi Kalpli Manuel'imizin aziz ilan edilmesi için gerekenleri yapmaya önayak olduğu söylentisinin yayıldığı şu sıralarda, benim, yani Angela Carballino'nun ruhunun gerçek ruhani babası olan, bütün ruhani hayatımı dolduran o anaç erkek hakkında bildiğim ve hatırladığım her şeyi günah çıkarır gibi ve ne amaçla olduğunu benim değil sadece Tanrı'nın bileceği şekilde burada kayda geçirmek istiyorum.

Diğerini, yani etten kemikten ve fani babamı neredeyse hiç tanımadım, zira ben küçük bir kız-

ken ölmüş. Köyümüze yabancı olarak geldiğini ve annemle evlenerek buraya yerleştiğini biliyorum. Beraberinde Don Kişot, klasik tiyatro oyunları, bazı romanlar, hikâyeler, Bertolt'un öyküleri,* kısacası ortaya karışık bazı kitaplar getirmiş. Bütün köyde neredeyse başka hiç kitap olmadığını söyleyebilirim. Küçük bir kızken bunların hepsini yalayıp yutan ben hayaller kurarak büyüdüm. Sevgili annem, babam hakkındaki gerçekleri ve babamın sözlerini bana pek anlatmazdı. Herkes gibi hayranlık duyduğu ve –pek tabii ki uzaktan, hiç belli etmeden– âşık olduğu Don Manuel'in anıları, her gün tespih çekip dua ederek tüm gayretiyle Tanrı'ya emanet ettiği kocasının anılarını annemin hafızasından silmişti.

On yaşında küçük bir kızken beni katedral şehri Renada'daki Rahibe Okulu'na götürmelerinden önce, Don Manuel'imizi tıpkı dünmüş gibi hatırlıyorum. Azizimiz o zamanlar otuz yedi yaşında olmalıydı. Uzun boylu, zayıf, baston yutmuş gibi dimdik biriydi. Köyümüzdeki Akbaba Kayası kendi tepesini nasıl taşıyorsa o da başını öyle taşıyordu. Gözlerinde köyün gölünün mavi derinliği vardı. Herkesin gözü üzerindeydi; bu bakışların ardındaki kalpleri de üzerinde taşırdı.

* Julio Cesar Croce ve Adriano Banchieri tarafından yazılmış ve Bertolt adlı bir adamın, onun oğlunun ve torununun hayatlarının anlatıldığı, 1620 yılında yayımlanmış üç öykü. (ç.n.)

Bize baktığında sanki sırça bir tenimiz varmış gibi etin ardına geçip kalplerimizi görürdü. Hepimiz onu severdik; özellikle de çocuklar. Bize neler neler anlatırdı! Sanki ağzından laf değil, nesneler çıkıyordu. Bütün köy onun kutsal varlığını koklar; kokusuyla sarhoş ve bütün hissederdi. İşte o dönemde, Güney Amerika'da yaşayan ve gönderdiği para sayesinde yeter bir refah düzeyinde yaşadığımız ağbim Lazaro beni Rahibe Okulu'na göndermesi için annemi ikna etti. Lazaro rahibelerden hoşlanmasa da eğitimim köyün dışında tamamlansın istiyordu. "Bildiğim kadarıyla orada şu ana dek laik ve ilerici bir okul en azından küçük hanımlar için olmadığından, var olana devam etmek gerekir," diye yazmıştı bize. "Önemli olan Angela'cığın iyi bir eğitim alması ve o kaba köylülerin içinde yaşamaması." Okula başladığımda, önce öğretmen olmayı düşünmüştüm, ama sonradan pedagojiye katlanamaz oldum.

Okulda, şehirli kızlarla tanıştım ve bazılarıyla samimiyet kurdum. Fakat sıklıkla gelen haberler ve arada bir ziyaret eden insanlar sayesinde köyümüzün olaylarını ve insanlarını ilgiyle takip ediyordum. Piskoposluk şehrinde konuşulmaya başlanan rahibimizin ünü okula kadar geliyordu. Rahibelerin işi gücü bana onun hakkında sorular sormaktı.

Nasıl olduğunu bilmiyorum ama küçüklüğümden beri içimde merak, korku ve endişe beslediysem, bunun az da olsa sorumlusu babamın o her telden çalan kitaplarıdır. Üstelik bütün o kitaplar okulda işime yaradı. Özellikle de fazlaca samimi olduğum bir kız arkadaşımla olan ilişkimde. Bazen yemin ederek, hatta bu yemini kanımızla, yani ebedi kardeşliğimizle imzalayarak beraber bir manastıra girmemizin iyi bir fikir olduğunu söylüyordu, bazen de baygın baygın bakarak erkek arkadaşlarından ve evlilik maceralarından bahsediyordu... Geçen zaman içerisinde ne ondan ne de akıbetinden bir haber alabildim elbet. Ne zaman Don Manuel'den konuşulsa ya da ne zaman annem arkadaşıma okuduğum mektuplarında Don Manuel hakkında bir şeyler yazmış olsa –ki neredeyse bütün mektuplarında ondan söz ediyordu– sanki büyülenmiş gibi bağırırdı: "Ne büyük şans, kızım, böyle bir azizin, etten kemikten canlı bir azizin yakınında yaşamak ve elini öpebilmek ne büyük şans! Köyüne döndüğünde bana bol bol yaz ve ondan bahset."

Şimdi bana belleğimin derinliklerindeki bir şafak vakti rüyası gibi görünen beş sene geçirdim okulda ve on beş yaşımda Valverde de Lucerna'ma geri döndüm. Bütün köy Don Manuel'di; gölle ve dağlarla beraber Don Manuel. Hayatımın yolunu

çizsin diye onunla tanışmaya, koruması altına girmeye sabırsızlanıyordum.

Yakın zamanda dul kalmış kız kardeşinin çocuklarına bakmak, onlara babalık etmek için papaz olmak üzere Papaz Okulu'na girdiği; keskin zekâsı ve yetenekleriyle burada diğer öğrencilerden ayrıldığı ve adeta dağlarla göl arasında kaybolmuş bir mücevher olan, gözlerini dikmiş ona bakan sevgili köyü Valverde de Lucerna'sından başka bir yerde olmak istemediğinden kilisedeki parlak kariyer tekliflerini reddettiği söyleniyordu.

Nasıl da seviyordu köydekileri! Uyumsuz evlilikleri düzeltmek, söz geçirilemeyen çocukları ana babalarına ya da ana babaları çocuklarına boyun eğdirmek, özellikle de acılı ve usanmış insanları avutmak ve herkesin huzurlu ölmesine yardım etmekten ibaretti hayatı.

Rabona Teyze'nin bir vakitler ortalıktan kaybolmuş zavallı kızının, beraberinde bir bebekle, bekâr ve ölümcül bir hastalığa yakalanmış vaziyette şehirden döndüğünü hatırlıyorum da, Don Manuel kızı eski yavuklusu Perote'yle evlendirene dek didinmiş, Perote yavrucağı kendi çocuğu olarak kabul edinceye dek içi rahat etmemişti.

"Göktekinden başka kimsesi olmayan bu zavallı yavruya baba ol!"

"Ama Don Manuel! Suç benim değil ki!"

"Kim bilir, oğlum, kim bilir! Ve en önemlisi, bunun suçla ilgisi yok."

Şimdilerde felçli bir sakat olan zavallı Perote, kendisinden olmadığı halde tanıdığı, Don Manuel'in kutsal varlığından bulaşmış bu çocuğa, hayat tesellisi olarak bir baston gibi tutunmuş durumda.

İçine şeytan kaçtığına, cinli olduğuna inanılan ve sadece isterik değil aynı zamanda saralı gibi görünen bütün zavallı kadınlar ve hiç de az sayılamayacak adamcıklar yılın en kısa gecesi olan Aziz Yahya gecesinde gölümüze akın ederlerdi, hâlâ da ederler. Bu insanları teskin etmeye, eğer mümkünse iyileştirmeye çalışan Don Manuel, gölün, bu deney havuzunun görevlerini yerine getirmeyi üstlenmişti. Sözlerinin ve her şeyden öte sesinin –ne şahane bir ses!– tatlı tesiri, hele varlığının, bakışlarının etkisi öyleydi ki şaşırtıcı iyileşmeler sağlamıştı. Ünü giderek arttıkça civardaki bütün hastalar gölümüze ve ona geliyordu. Bir seferinde çocuğu için bir mucize yaratmasını isteyen bir anne geldiğinde üzgün bir gülümsemeyle ona, "Piskopos efendimiz mucizeler yaratmaya izin vermiyor," karşılığını vermişti.

En çok da herkesin temiz pak gezmesini dert ederdi. Birinin giysisinde bir sökük görse, "Kilise hizmetlisine git de diksin," derdi. Kilise hizmetlisi aynı zamanda terziydi. Yılın ilk günü terzi azizlerinin günü olduğundan terziyi kutlamaya gittiklerinde –terzilerin koruyucu azizi Efendimiz İsa'nın ta kendisiydi– Don Manuel herkesin yeni gömleklerini giyinip gitmesini isterdi; olmayana da bizzat kendisi yeni bir gömlek hediye ederdi.

Herkese aynı ilgiyi gösterirdi. Ayırdığı bazıları da en zavallıları ve en kural tanımazlarıydı. Köyde doğuştan aptal olan bir zavallı vardı: Aptal Blasillo. İşte, en çok ona şefkat gösteriyordu; hatta ona öğrenebilmesinin mucize olduğu şeyler öğretmeyi bile başarmıştı. Çünkü Aptal Blasillo'da hâlâ var olan o küçük zeka kırıntısı, sevgili Don Manuel'ini zavallı bir maymun gibi taklit ettikçe parlamıştı. Don Manuel'in mucizesi sesindeydi; insanı ağlatan ilahi bir ses. Büyük ayini yönetmeye başlarken giriş bölümünü ahenkli bir sesle okuduğunda bütün kilise titrer ve onu dinleyen herkes derinden etkilenirdi. Ezgili sesi ibadethaneden çıkıp gölün üzerine ve dağların eteğine uzanır, orada uyuyakalırdı. Kutsal Cuma vaazında, "Tanrım! Tanrım! Neden beni yüzüstü bıraktın?" diye haykırdığında, insanı bezdiren kuzey rüzgârının gölün sularını dalgalandırması

gibi derin bir titreme geçerdi köyün içinden. Adeta Efendimiz İsa Mesih'in sesi işitiliyor gibi olurdu; sanki ses, nesiller boyu annelerin sıkıntılarını dibine bıraktığı o eski çarmıh heykelinin içinden geliyor gibiydi. Öyle ki bir seferinde annesi, Don Manuel'in annesi, onu duyunca dayanamayarak, kilisede oturduğu yerden "Oğlum benim!" diye bağırmıştı da orada bulunan herkesin gözyaşları sel olmuştu. Bu ananın haykırışının kilisenin küçük ibadet bölümlerinden birinde bulunan Acılar Bakiresi'nin yarı açık ağzından çıktığına herkes yemin edebilirdi. Sonradan Aptal Blasillo, yankılanırmış gibi acıklı bir ses tonuyla, "Tanrım! Tanrım! Neden beni yüzüstü bıraktın?" diye tekrarlaya tekrarlaya sokaklarda o kadar çok dolaşmıştı ki duyar duymaz herkesin gözleri dolmuş ve Aptal Blasillo taklidinin başarısıyla çok mutlu olmuştu.

Don Manuel'in insanlar üzerindeki müthiş etkisinden dolayı kimse ona yalan söylemeye cesaret edemezdi. Günah çıkarma odasına gitmeye gerek kalmadan herkes her şeyini ona itiraf ederdi. Hatta bir seferinde yakınlardaki bir köyde işlenen adi bir suç üzerine, Don Manuel'i yanlış tanıyan ve düşüncesizin biri olan hakim onu arayıp şöyle demiş:

"Görelim bakalım Don Manuel, acaba siz bu haydudun doğruyu söylemesini sağlayabilecek misiniz?"

"Sonra onu cezalandırabilin diye mi?" karşılığını vermiş ermiş adam, "Hayır, sayın hakim, hayır, ben kimseye onu belki de ölüme götürecek bir doğruyu söyletmem. Onunla Tanrı arasında bu... Beşeri hukuk beni ilgilendirmiyor. 'Yargılanmamak için yargılamayınız' demiş Efendimiz."

"Fakat ben, papaz efendi..."

"Anlaşıldı; siz, sayın hakim, Sezar'ın hakkını Sezar'a verin ki ben de Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya vereyim."

Ve çıkarken zanlıya gözlerini ayırmadan bakıp şöyle demiş:

"Tanrı sizi affetmiş mi diye iyi bakın, zira önemli olan yalnızca bu."

Sadece sesini duymak, başkalaştığı, yüzünün aydınlandığı mihrapta onu görmek için bile olsa, köyde herkes ayine giderdi. Halkın ibadet anlayışına kutsi bir alışkanlık katmıştı: Kadın erkek, yaşlı genç, çocuk, bütün köyü, binlerce insanı kilisede toplardı ve hepimiz, "Her şeye gücü yeten, Yerin ve Göğün Yaratıcısı Tanrı Baba'ya inanıyorum..." diye başlayan duayı ve devamını tek bir ağızdan ahenk içinde ezbere okurduk. Bir koro halinde değil de tek bir ses, yekvücut olmuş ahenkli bir ses gibiydik. Hepimiz tek bir ses içinde

erimiş de bir dağ meydana getirmişiz, o dağın bulutlarda kaybolan tepesi de sanki Don Manuel'miş gibiydi. "Yeniden dirilişe ve sonsuz hayata inanıyorum" kısmına geldiğinde Don Manuel'in sesi sanki bir göle dalarmış gibi bütün köyün sesinin içine dalar ve susardı. Bense, göl yatağında batık olduğu söylenen köşkün çanlarını duyardım. Aziz Yahya gecesinde de duyulduğu söylenen bu çanlar, köyümüzün ruhani gölündeki batık köşke aitti. Ekmek ve şarap ayini sırasında içimizde dirilen ölülerimizin sesini işitirdim. Sonradan azizimizin sırrını öğrendiğimde, bunun, çölde giden bir kervan kafilesindekilerin, yolculuğun sonuna gelmek üzereyken ölen liderlerinin cansız vücudunu vadedilmiş topraklara gömmek üzere omuzlarında taşımasına benzer bir şey olduğunu anladım.

Hiç ölmek istemeyip de bir çapaya bağlıymışçasına ölümün elinden tutanlar. Vaazlarında inanmayanlara, masonlara, liberallere ve kâfirlere karşı asla nutuk çekmeye kalkmazdı. Köyde böyle kimseler yoksa, ne diye bahsetsindi ki? Kötü söylentiler yayanlardan da bahsetmezdi. Buna karşılık vaazlarının en yaygın konularından biri kötü sözdü. Çünkü o her şeyi ve herkesi affederdi. Kimsenin kötü bir niyeti olduğuna inanmak istemezdi.

"Kıskanıldıklarına inanmakta ısrar edenler kıskançlığı besler," diye tekrarlayıp dururdu; "ve zu-

lümlerin en büyüğü, zulüm edenden ziyade zulme uğrama korkusu yüzündendir."

"Fakat dikkat ediniz, Don Manuel, bana söylemek istediğiniz şey..."

Ama o araya girer ve "Kişinin söylemek istediği şey kadar istemeden söylediği şey de umurumuzda olmamalı..." derdi.

Hiçbir şey yapmadan oturup kalmaktan mümkün olduğunca kaçındığından, hayatı derin düşüncelere dalmaya fırsat vermeyecek denli hareketliydi. Bütün kusurların anasının boş gezmek olduğunu duyduğunda itiraz eder ve "En kötüsü boş düşünmektir," derdi. Bir seferinde bununla ne demek istediğini sorduğumda bana şöyle cevap vermişti: "Boş düşünmek hiçbir şey yapmamak için düşünmektir ya da ne yapmak gerektiği hakkında düşünmek yerine olan biten hakkında gereğinden fazla düşünmektir. Olan olmuştur ama hatayı telafi etmeden pişmanlık duymaktan daha kötüsü yoktur." Çalışmak! Çalışmak! O zamandan beri iyice anlamıştım ki, Don Manuel tek başına kalıp boş düşünmekten kaçıyordu, belli bir düşünce aklını kurcalıyordu.

Bu yüzden daima meşguldu; çoğu zaman da kendine iş icat etmekle uğraşıyordu. Şahsi yazıları çok azdı, dolayısıyla bize neredeyse hiçbir yazı-

lı belge veya not bırakmadı. Buna karşılık, başkaları için yazmanlık yapardı, özellikle de annelerin uzaktaki çocuklarına gönderdikleri mektuplarını yazardı. Köye ait kimi işlerde kollarını kullanarak kas gücüyle de çalışırdı. Harman mevsiminde harman dövüp savurmaya tarlaya gider, hem de tarladakileri eğitir, eğlendirirdi. Bazen hasta biriyle yer değiştiği olurdu. En sert kış günlerinden birinde, bir çiftlik hayvanını bulup getirsin diye babasının dağlara, uzak mesafeye yolladığı, soğuktan ölmek üzere olan bir çocukla karşılaşmış. "Bana bak," demiş çocuğa, "evine dönüp ısın sen, babana da işi benim halledeceğimi söyle." Hayvanla beraber dönerken, çocuğunu karşılamaya gelen şaşkınlık içindeki babayla yolda karşılaşmış.

Kışın fakirler için odun da keserdi. Çocukken gölgesinde oynadığı ve cevizleriyle yıllarca kendine ziyafet çektiği o büyük ceviz ağacı –"anaç ceviz" derdi ona– kuruduğunda, gövdesini alıp evine götürmüş, gövdeden kestiği altı kalası yatak ucuna koyup gövdenin geri kalanından da fakirler ısınsın diye odun yapmıştı.

Çocuklar oynasın diye top ve oyuncak da yapardı.

Doktor ziyaretlerine eşlik eder ve yazdığı ilaçları tekrar edip ilaçların önemini vurgulardı. Özel-

likle de hamilelerle ve çocuk bakımıyla ilgilenirdi. "Meme verin ve muvaffak olun!"* ya da "Küçük melekler cennete gider!" türünden ibareleri en günahkâr sözlerden sayardı. Çocukların ölümü onu derinden etkilerdi.

"Ölü doğan bir çocuk ya da yeni doğan bir bebeğin ölmesi, bir de intihar," demişti bana bir keresinde, "benim için en korkunç sırlardan biri budur: Çarmıhta bir çocuk!"

Bir keresinde, kendi canına kıyan birinin babası –bir yabancıydı– Don Manuel'e oğlunun kutsal toprağa gömülüp gömülemeyeceğini sorduğunda ona şöyle cevap vermişti:

"Kesinlikle gömülecek; son dakikalarında, can çekişirken pişman olduğuna hiç kuşku yok."

Öğretmenle beraber derslere de giriyordu; üstelik sadece ilmihal öğretmek için değil. Yalnızlıktan ve boş kalmaktan kaçmaya çalıştığı belliydi. Köy halkıyla, özellikle de gençlerle ve çocuklarla herhangi bir şekilde beraber olmak için dansa da giderdi. Kızlarla oğlanlar dans etsin diye davul çalmaya başlamıştı. Başkası yapsa ruhbanlık makamıyla dalga geçen bir saygısızlık olarak görülecek bu davranış onda dini töreni andıran

* Yeni doğanlardaki bazı hastalıkları önlemek için emzirmenin önemine vurgu yapılmak istenen bir tür slogan. (ç.n.)

kutsal bir karaktere bürünüyordu. Melek Duası* çanı çaldığında davulu, tokmağı bırakıp şapkasını çıkarırdı ve herkes onunla beraber dua ederdi: "Tanrı'nın meleği Meryem'e haber verdi: Ey Meryem..." Sonra da, "Haydi şimdi yarın için dinlenmeye!"

"Öncelikle köy halkı mutlu olmalı," derdi, "yaşamaktan herkes mutlu olmalı. Yaşamaktan duyulan memnuniyet her şeyden önce gelir. Tanrı istemeden kimse ölmek istememeli."

"Ama ben istiyorum," demişti bir keresinde yeni dul kalmış bir kadın, "kocamın ardından gitmek istiyorum..."

"Peki niçin?" diye karşılık vermişti. "Ruhunu Tanrı'ya emanet etmek üzere burada kal."

Bir keresinde bir düğünde şöyle demişti: "Ne kadar içersen iç hiç sarhoş olmaksızın her daim mutluluk veren, en azından neşeli bir sarhoşluk veren bir şarapla gölümüzün sularını değiştirmek keşke mümkün olsaydı!"

Bir seferinde köyden bir kuklacı grubu geçiyordu. Palyaçoluk yapan topluluk lideri, akıl sağlığı bozuk hamile karısı ve kendisine yardımcı olan

---

* Angelus Duası. Cebrail'in Meryem'e İsa'nın doğumunu haber vermesiyle ilgili dua. (ç.n.).

üç çocuğuyla birlikte gelmişti. O, köy meydanında çocukları ve hatta büyükleri güldürürken, karısı birden hasta düşmüş, çocukların kahkahaları ve palyaçonun endişeli bakışı eşliğinde sahneden inmek zorunda kalmıştı. Sonra da, han ahırlarından birinin köşesinde Don Manuel'in yardımı ve eşliğiyle huzur içinde ölmüştü. Eğlence bittiğinde köy halkı ve palyaço trajediden haberdar olup hana koşmuşlardı. Zavallı adam ağlamaklı sesiyle, "Tam anlamıyla bir aziz olduğunuz doğruymuş papaz efendi," diyerek öpmek için elini tutmak üzere Don Manuel'e doğru yönelmişti ki Don Manuel yaklaşıp palyaçonun elini tutarak herkesin önünde, "Aziz olan sensin, onurlu palyaço," demiş, "seni çalışırken gördüm ve anladım ki sadece çocuklarına ekmek bulmak için değil, başkalarına neşe vermek için de çalışıyorsun ve sen çalışıp neşe dağıtırken Tanrı'nın yanına uğurladığım çocuklarının annesi karın Tanrı katında dinleniyor, seni de temin ederim ki sen onunla buluşmaya gideceksin, mutluluk cennetinde güldürdüğün melekler gülerek sana borçlarını ödeyecekler."

Büyük küçük herkes ağlıyordu; ama hem acıdan hem de acının içinde boğulduğu gizemli bir mutluluktandı ağlamaları. Daha sonra, o mühim anı hatırladıkça, Don Manuel'in sarsılmaz mutlu-

luğunun, başkalarının gözlerinden ve kulaklarından kahramanca bir kutsallıkla sakladığı sonsuz ve ebedi hüznün dünyevi ve geçici bir hali olduğunu anladım.

Hiç yerinde duramaması, başkalarının eğlencelerine ve işlerine dahil olması da buna ekleninince, kendisinden, kendi yalnızlığından kaçmak istermiş gibi duruyordu. "Yalnızlıktan korkuyorum," diye tekrarlayıp dururdu. Fakat yine de tarihin çoktan unutulmuş geçmişe gömdüğü, Sistersiyen keşişlerin muhtemelen dindar ruhlarını dinlendirmek üzere çekildikleri o eski manastırın yıkıntılarına, gölün kıyısına yalnız gittiği olurdu. Sırtını kırbaçlayarak kendisine işkence ettiği sırada sıçrayan kan damlası izlerinin hâlâ daha duvarlarında durduğu söylenen Kaptan Peder'in hücresi oradaydı. Bizim Don Manuel acaba orada ne düşünürdü? Bir keresinde manastırdan konuşurken manastıra kapanmanın nasıl olup da aklına gelmediğini sorduğumda bana şöyle cevap verdiğini hatırlıyorum:

"Bakmakla yükümlü olduğum dul kız kardeşim ve yeğenlerim olduğundan değil, zira Tanrı fakir kullarına yardım eder; bunun nedeni, inzivaya çekilmiş bir keşiş olmak için doğmadığımdır. Yalnızlık ruhumu öldürürdü. Manastıra gelince, benim manastırım Valverde de Lucerna'dır.

Ben ne yalnız yaşamalı, ne de yalnız ölmeliyim. Köyüm için yaşayıp köyüm için ölmeliyim. Köyümün ruhunu kurtarmazsam kendi ruhumu nasıl kurtarırım?"

"Fakat daha önce de inzivaya çekilmiş azizler oldu..."

"Evet, Tanrı beni yoksun bıraktığı yalnızlık yeteneğini onlara vermiş, kabullenmeliyim bunu. Kendi ruhumu kazanacağım diye köyümü kaybedemem ben. Tanrı beni böyle yaratmış. Boşluğun baştan çıkarmalarına karşı koyamazdım. Doğmuş olmanın yükünü tek başına taşıyamazdım."*

Don Manuel'imizi, sayesinde inancımın sönmediği bu anılarla, yaklaşık on altı yaşında küçük bir kızken Renada Rahibeler Okulu'ndan Valverde de Lucerna manastırımıza döndüğüm zamanki haliyle anlatmak istedim. Başrahibin ayaklarına kapanmıştım.

"Merhaba Simona'nın kızı!" dedi beni görür görmez, "artık koca bir kız olmuşsun, piyano çalmayı, nakış işlemeyi, Fransızca konuşmayı ve daha kim bilir neleri bilen koca bir kız! Artık bize başka bir aile vermeye başlamalısın. Ya ağbin La-

* Katolik Hıristiyan inancına göre doğmuş olmanın veya bir başka deyişle dünyaya gelmiş olmanın en büyük günah olduğuna gönderme yapılıyor. (ç.n.)

zaro? O ne zaman dönüyor? Hâlâ Yeni Dünya'da, değil mi?"

"Evet efendim, hâlâ Amerika'da..."

"Yeni Dünya! Bizlerse Eskisindeyiz. Peki, ona yazdığında rahibin, yani benim, oranın yeniliklerini bize getirmek üzere Yeni Dünya'dan bu Eski Dünya'ya ne zaman döneceğini bilmek istediğimi söyle. Ona dağları ve gölü bıraktığı gibi bulacağını söyle."

Ona günah çıkartmaya gittiğimde öyle heyecan içindeydim ki doğru düzgün bir laf edecek halde değildim. "Günahkârım" sözünü neredeyse ağlayarak kekeledim. Bunun farkına varan o:

"Ne oldu kuzucuk? Neden ya da kimden korkuyorsun? Zira şu an ne Tanrı korkusundan ne de günahlarının ağırlığı yüzünden titriyorsun, hayır; benim yüzümden titriyorsun, değil mi?"

Ağlamaya başladım.

"Ne dediler sana benim hakkımda? Neler uydurdular? Yoksa annen mi? Tamam, hadi, sakinleş ve farz et ki kardeşinle konuşuyorsun..."

Cesaretim yerine geldi ve endişelerimi, şüphe ve acılarımı ona açmaya başladım.

"Daha neler! Nerede okudun bunu çokbilmiş? Bütün bunlar hikâye. Bu kadar kaptırma kendini hikâyelere, Azize Teresa'ya bile. Zihnini dağıtmak istersen babanın da okuduğu Bertolt'u oku."

Ermiş adamla yaptığım bu ilk günah çıkartma seansından rahatlamış halde çıkmıştım. O gün beni ona götüren, saygıdan çok korkuyu andıran o ilk çekincem derin bir üzüntüye dönmüştü. O zamanlar genç bir kız, neredeyse bir çocuktum; fakat kadın olmaya başlıyordum, içimde annelik salgısını hissediyordum ve bu ermiş adamla beraber olduğum günah çıkarma odasında, sesindeki uysal fısıltı bana suskun bir itiraf gibi gelmişti ve kilisede İsa Mesih'in "Tanrım! Tanrım! Neden beni yüzüstü bıraktın?" sözlerini haykırdığında annesinin oturduğu yerden "Oğlum benim!" diye karşılık verişini hatırlamış, kilisenin sessizliğini yaran o haykırışı duymuştum. Onu rahatlatmak için tekrar günah çıkarmaya gittim.

Günah çıkarma odasına girer girmez ona şüphelerimden birini açıklayınca bana şu karşılığı verdi:

"Bildiğin üzere ilmihalin buna cevabı şudur: 'Bunu bana sormayınız, zira ben cahilim; Kutsal Annemiz Kilisemizin âlimleri sizlere bunun cevabını verebilir.'"

"Fakat burada âlim sizsiniz, Don Manuel!"

"Ben mi? Âlim mi? Benden âlim mi olur? Olur şey değil! Ben ve âlimlik... Zavallı bir köy papazından başka bir şey değilim ben. Peki bu soruları sana kimin fısıldadığını, kimin sana yönelttiğini biliyor musun? Şeytan!"

İşte o zaman cesaretimi toplayıp yüzüne söyledim:

"Peki ya size yöneltirse bu soruları, Don Manuel?"

"Kime? Bana mı? Şeytan mı? Biz tanışmıyoruz çocuğum, tanışmıyoruz biz."

"Ama ya size yöneltirse?"

"Onu umursamam. Burada bitirelim, bu kadarı yeterli, değil mi? Gerçekten hasta insanlar bekliyor beni."

İçine şeytan kaçmışların ünlü şifacısı Don Manuel'imizin nedense Şeytan'a inanmadığını düşünerek oradan ayrıldım. Eve dönerken şans eseri Aptal Blasillo ile karşılaştım, sanırım kiliseyi tavaf ediyordu, beni görür görmez yetenekleriyle beni onurlandırmak için "Tanrım! Tanrım! Neden beni yüzüstü bıraktın?" sözlerini –hem de ne muhteşem bir şekilde!– tekrarladı. Kederler için-

de eve döndüm ve odama kapanıp annem gelene kadar ağladım.

"Bana öyle geliyor ki Angela'cığım, bu kadar günah çıkara çıkara sonunda beni bırakıp rahibe olmaya gideceksin."

"Bundan endişe etmeyiniz, anne," diye cevap verdim, "manastırım olan bu köyde yapacak çok işim var."

"Evlenene kadar."

"Evlenmeyi düşünmüyorum," karşılığını verdim.

Don Manuel'le tekrar karşılaştığımda dosdoğru gözlerine bakarak sordum:

"Cehennem olduğu için mi Don Manuel?"

O ise hiç kızarıp bozarmadan karşılık verdi:

"Senin için mi kızım? Hayır."

"Başkaları için var mı?"

"Eğer oraya gitmeyeceksen sen neden önemsiyorsun ki?"

"Başkaları için önemsiyorum. Onlar için var mı?"

"Göklerdeki cennete inan, gördüğümüz göğe inan. Göğe bak!" dedi bana, dağların doruklarını ve aşağıda, göldeki yansımalarını gösteriyordu.

"Cennete olduğu kadar cehenneme de inanmak lazım," diye cevap verdim.

"Evet, Kutsal Annemiz Katolik Roma Havari Kilisesi'nin inandığı ve inanmayı öğrettiği her şeye inanmak gerekir. Bu kadarı yeter!"

Gölün suları kadar mavi gözlerinde ne kadar derin olduğunu bilemediğim hüznü gördüm. Rüya gibi geçti o yıllar. Ben fark etmeden giderek büyüyordu bende Don Manuel'in imgesi; çünkü o, her gün Tanrıbaba duasını okurken Tanrı'dan istediğimiz ekmek kadar günlük, sıradan bir insandı. İhtiyaç duyduğu şeylerde ona elimden geldiğince yardım ediyordum; hastalarını, hastalarımızı, okula giden kız çocuklarını ziyaret ediyor, kilisenin dolaplarını düzenliyor, hemşirelik yapıyordum (bana "hemşire" diyordu). Okuldan bir arkadaşımın davetlisi olarak birkaç günlüğüne şehre gitmiştim de hemen dönmek zorunda kalmıştım, çünkü şehirde boğuluyordum, bir şey eksikti, göl sularının manzarasına duyduğum susuzluğu ve kayalık dağların manzarasına duyduğum açlığı hissediyordum; her şeyden öte Don Manuel'imin eksikliğini hissediyordum, sanki

yokluğu beni çağırıyormuş, sanki benden uzakta tehlike altındaymış, sanki bana ihtiyacı varmış gibi geliyordu. Ruhani babam için bir tür anaç şefkat hissetmeye başlamıştım; onu, hissettiği doğmuş olma yükünden kurtarmak istiyordum.

Yirmi dört yaşıma gelmek üzereydim ki, ağbim Lazaro beraberinde biriktirdiği küçük çapta bir servetle birlikte Amerika'dan döndü. Beni ve annemi yaşamak üzere şehre, hatta Madrid'e götürme amacıyla buraya, Valverde de Lucerna'ya gelmişti.

"İnsan köyde aptallaşır, uyuşup fakirleşir," demiş ve eklemişti:

"Medeniyet kırsal yaşamın karşıtıdır. Darkafalılığa hayır! Burada bu kaba köylülerin arasında çürüyesin diye seni okula göndermedim."

Ben susuyordum, ama göçe direnmeye kararlıydım. Fakat altmışlarının sonuna yaklaşmakta olan annemiz daha baştan karşı çıkmıştı. "Bu yaşta yer mi değiştirilir!" demişti önce. Daha sonra ise gölünü, dağlarını ve özellikle Don Manuel'ini görmeden yaşayamayacağını açıkça belirtmişti. "Kediler gibi eve bağlanıp kalıyorsunuz!" deyip duruyordu ağbim. Ermiş adamın bütün köy halkı ve özellikle de bizim üzerimizdeki, annemle benim üzerimdeki etkisinin farkına varınca ona sinirlen-

mişti. İspanya'nın içine battığına inandığı karanlık dindar yönetimin yansıması gibi görmüştü onu. Yeni Dünya'dan yenilenmiş olarak getirdiği kilise ve hatta din karşıtı, ilerici bütün eski klişeleri yorulmadan homurdanmaya başlamıştı.

"Bu pısırık adamların İspanya'sında," diyordu, "rahipler kadınları, kadınlar da erkekleri yönetiyor... Bir de taşra var! Taşra! Şu feodal taşra..."

Feodal, onun için korkunç bir terimdi; bir şeyi kınamak istediğinde ortalığa saçtığı iki tanımlayıcı terimden biri "ortaçağa özgü" diğeri de "feodal"di.

Yaptığı küçük düşürücü eleştirilerin saygılı bir kayıtsızlıkla dinlendiği köy halkı ve bizim üzerimizde hiç etkisinin olmaması onu hayal kırıklığına uğratmıştı. "Bu köylüleri kimse etkileyemez!" Fakat zeki olamayacak kadar iyi kalpli olduğundan, Don Manuel'in köy halkı üzerinde ne türden bir hâkimiyet kurduğunu erkenden fark etmişti, köyünün rahibinin yarattığı eseri erkenden anlamıştı.

"Hayır! Diğerleri gibi değil o," diyordu, "o bir aziz!"

"Ama sen diğer din adamlarını nerden biliyorsun ki?" diye soruyordum, o da, "Tahmin ediyorum," karşılığını veriyordu.

Fakat yine de ne kiliseye adımını atıyor, ne de –Don Manuel'i daima dışında tutmaya çalışsa da– inançsızlığıyla her yerde övünmekten vazgeçiyordu. Nasıl olduğunu bilmesem de, artık köyde ağbim Lazaro ile Don Manuel arasında bir tür hesaplaşma beklentisi oluşmaya başlamıştı; hatta Don Manuel'in Lazaro'yu dine döndürmesi bekleniyordu. Sonunda rahibin Lazaro'yu kilisesine götüreceğinden hiç kimsenin şüphesi yoktu. Lazaro ise –bana sonradan söylediği üzere– Don Manuel'i kilisede işitmek, görmek, onunla konuşmak ve onun ruhlar üzerindeki etkisinin sırrına vakıf olmak için yanıp tutuşuyordu. Epey bir nazlandıktan sonra, sonunda meraktan –böyle demişti– onu dinlemeye gitmişti.

"Evet, bu başka bir şey," demişti bana onu dinledikten sonra, "başkaları gibi değil, ama bana inanılır gelmiyor; öğretmek zorunda olduğu şeylere kendi inanmayacak kadar zeki."

"Yani ikiyüzlü biri olduğunu mu düşünüyorsun?" dedim.

"İkiyüzlü mü? Hayır! Ama hayatını kazandığı meslek bu." Bana gelince, ağbim kendi getirdiği kitapları ve almam için teşvik ettiği diğerlerini okumamda ısrar ediyordu.

"Yani ağbin Lazaro okuman için ısrar ediyor, öyle mi?" demişti Don Manuel. "Oku, o halde, kızım, oku. Oku da onu memnun et. İyi şeylerden başka bir şey okumaman gerektiğini biliyorum; roman da olsa oku. Gerçek dedikleri hikâyeler en iyileri değil. Köyün dedikodu ve söylentileriyle beslenmendense okuman daha iyi. Fakat özellikle merhametten bahseden, sakin ve sessiz bir mutluluk, yaşama mutluluğu veren kitapları oku. Ağbin böyle mutlu mu?"

Tam o sırada annemiz ölümcül bir hastalığa yakalanıp öldü. Son günlerinde bütün derdi Don Manuel'in Lazaro'yu dine döndürmesi olmuştu. Bir gün göklerde, Valverde de Lucerna'nın gölünü ve dağlarını görebileceği yıldızların bir köşesinde Lazaro'yu tekrar görmeyi umuyordu. Tanrı'yı görmeye gidiyordu artık.

"Gitmiyorsunuz," diyordu Don Manuel ona, "kalıyorsunuz. Vücudunuz burada, bu dünyada olacak, ruhunuz da burada, bu evde, çocuklarınız onu görmese ve duymasa da çocuklarınıza bakıyor ve onları dinliyor olacaksınız."

"Ama ben, peder," dedi annem, "Tanrı'yı göreceğim."

"Tanrı, kızım, her yerde olduğu gibi buradadır ve sizi buradan görecektir, buradan. Hepimiz ondayız, o da bizde."

"Tanrı ona huzur versin," dedim.

"Annen öldüğünde," demişti bana, "mutluluğu ebedi hayatı olacak." Sonra da ağbim Lazaro'ya dönerek:

"Annen seni görmeye devam ettikçe cennette olacak, şimdi onu kurtarma zamanı. Annene onun için dua edeceğini söyle!"

"Ama..."

"Ama mı? Hayatını borçlu olduğun annene onun için dua edeceğini söyle! Biliyorum ki ona söz verdiğinde dua edeceksin ve biliyorum ki dua ettiğinde de..."

Ağbim, ağlamaktan şişmiş gözlerle, ölmekte olan annemize yaklaşarak onun için dua edeceğine ciddiyetle söz verdi.

"Ben de senin için, sizler için cennette dua edeceğim," diye karşılık verdi annem, haçını öptü, gözleri Don Manuel'in gözlerinde, ruhunu Tanrı'ya teslim etti.

"Ruhumu ellerine teslim ediyorum!" duasını okudu ermiş adam.

Ağbimle ben evde yalnız kalmıştık. Annemizin ölümü dolayısıyla yaşananlar Lazaro'yu Don Manuel'e yaklaştırmıştı. Don Manuel de ağbimle ilgilenmek için yardıma muhtaç diğer insanları ve hastaları ihmal edercesine davranıyordu. Birlikte öğleden sonraları gezintiye çıkıyorlar, göl kenarına ya da eski Sistersiyen manastırının sarmaşık kaplı yıkıntılarına gidiyorlardı.

"Harika bir adam," diyordu Lazaro. "Bu gölün yatağında batık bir köşk olduğunu biliyor muydun? Aziz Yahya gecesinde saat tam on ikide çan sesleri işitiliyormuş."

"Evet," dedim, "Ortaçağ'dan kalma ve feodal bir köşk..."

"Bizim Don Manuel'in de ruhunun derinlerinde boğulmuş ve batık bir köşk olduğuna, çanlarının bazen duyulduğuna inanıyorum," diye ekledi.

"Evet," dedim, "peki, Don Manuel'in ruhundaki batık köşk neden seninkinde de yok? O köşk dedelerimizin ruhlarının mezarlığı, Valverde de Lucerna'mızın atalarının... Feodal ve Ortaçağ'dan kalma Valverde de Lucerna'mızın!"

Ağbim Don Manuel'i dinlemek üzere sürekli ayine gitmeye başlamıştı. Kilisenin gereklerini yerine getireceği, ekmek şarap ayinine herkesle bir-

likte katılacağı konuşulmaya başlandığında onun doğru yolu bulduğuna inanan köy halkını içten bir mutluluk sarmıştı. Fakat bu öyle temiz ve saf bir mutluluktu ki, Lazaro kendini ne yenilmiş ne de küçük düşmüş hissetti.

Nihayet bütün köy halkının önünde, herkesle beraber ekmek şarap ayinine gitme günü gelmişti. Sıra ağbime geldiğinde Don Manuel'in ocak ayında dağlardaki kar kadar bembeyaz olduğunu ve kuzey rüzgârı estiğinde titreyen göl gibi titrediğini görebiliyordum. Elinde kutsanmış ekmekle Lazaro'ya yaklaştı, ekmeği ağzına uzatırken eli öyle titriyordu ki gözü karardı ve ekmeği düşürdü. Kutsanmış ekmeği yerden alıp ağzına koyan ağbim oldu. Don Manuel'i ağlarken gören köy halkı, "Onu ne kadar da seviyor!" diyerek ağladı. Sonra şafak vakti oldu, horozun biri öttü. Eve dönüp ağbimle beraber içeri kapanınca boynuna sarılıp onu öptüm ve dedim ki:

"Ah, Lazaro, Lazaro! Hepimize, ama hepimize, bütün köye, herkese, yaşayanlara ve ölülere ve hepsinden öte anneme, annemize ne büyük mutluluk verdin! Gördün mü? Zavallı Don Manuel mutluluktan ağlıyordu. Hepimize ne büyük mutluluk verdin!"

"Bu yüzden yaptım," karşılığını verdi.

"Bu yüzden mi? Bizi mutlu etmek için mi? Her şeyden önce kendin için, dine döndüğün için yapmış olmalıydın."

Bunun üzerine, ağbim Lazaro, Don Manuel'in ona kutsanmış ekmeği verdiği zamanki kadar solgun ve titrek bir halde, annemizin çoğunlukla oturduğu koltuğa oturttu beni, soluklandı ve sıcak, tanıdık, samimi bir şekilde, günah çıkarır gibi konuşmaya başladı:

"Bak Angela'cığım, sana doğruyu, bütün gerçeği söylemenin vakti geldi. Sana her şeyi söyleyeceğim, çünkü söylemeliyim, çünkü sana yapamam, sana suskun kalmamam gerekir, çünkü er ya da geç farkına varacaksın, ama eksik kalacak, ki en kötüsü de bu."

Sonra, alçak sesle, sakin ve huzurlu bir şekilde beni bir hüzün denizine boğan hikâyeyi anlattı. Don Manuel'in nasıl çabaladığını anlattı: Özellikle eski Sistersiyen manastırının sarmaşıklarla kaplı yıkıntılarına yaptıkları yürüyüşlerde Lazaro'ya asla din dersi vermeye kalkışmamış, onu herhangi bir şekilde dine döndürmeye çalışmamış, ama ondan rezalet çıkarmamasını, iyi örnek olmasını, köy halkının din hayatına katılmasını, inanmıyorsa bile inanıyor gibi yapmasını ve bu konudaki düşüncelerini saklamasını istemişti.

"Ama bu mümkün mü?" diye üzgün bir şekilde bağırdım.

"Öyle mümkün ki kardeşim, öyle mümkün ki! Ona, bir din adamı olan siz bana numara yapmamı mı tavsiye ediyorsunuz, dediğimde, o, kekeleyerek, numara yapmak mı, dedi, hayır, numara yapmak değil bu, kutsal sudan iç inanacaksın derler, diye devam etti. Bense gözlerine bakarak, ya siz, dedim, ayin yönete yönete sonunda inandınız mı? Gözlerini göle eğdi. Yaşlarla doluydu. İşte böylece sırrını öğrenmiş oldum."

"Lazaro!" diye inledim.

Tam o anda Aptal Blasillo, "Tanrım! Tanrım! Neden beni yüzüstü bıraktın?" diye haykırarak geçti sokaktan. Don Manuel'in, belki de Efendimiz İsa Mesih'in sesini duyduğuna inanarak titredi Lazaro.

"Böylece," diye devam etti ağbim, "onun gerekçelerini anladım, onun kutsiyetini de anlamış oldum; çünkü o bir aziz, kardeşim, tam bir aziz. Kutsal ülküsüne –çünkü kutsal, hem de çok kutsal bir ülkü bu– beni kazanmaya ya da zafer elde etmeye çabalayan biri değil o. Ne yapıyorsa sadece kendini ona teslim edenlerin mutluluğu, huzuru –dilersen, buna yanılsama da diyebilirsin– için

yapıyor. Anladım ki eğer onları bu şekilde kandırıyorsa –tabii eğer bu kandırmaksa– şahsi çıkarı için yapmıyordu bunu. Gerekçelerine hak verdim ve işte ben de inançlarımı değiştirdim. Ona, 'peki ya gerçek, Don Manuel, her şeyden önce gerçek,' dediğim günü asla unutmayacağım. Kırların ortasında yalnız olmamıza rağmen kulağıma fısıldamıştı: 'Gerçek mi? Gerçek belki de korkunç, katlanılmaz ve fani bir şeydir, Lazaro; basit insanlar onunla yaşayamaz.' 'Peki neden günah çıkarır gibi burada bana gerçeği ima ediyorsunuz,' dedim. Şu söylediklerini asla unutamayacağım: 'Eğer bunu yapmazsam öylesine mahvolurum ki meydanın ortasına geçip bağırırım. İşte, bu asla, ama asla olmamalı. Ben sadece kiliseme gelenlerin ruhlarını yaşatmak için varım, onları mutlu etmek, ölümsüz olduklarına inanmalarını sağlamak için varım, onları öldürmek için değil. Burada ihtiyaç olan şey, anlam birliği içinde sağlıklı yaşamaları; gerçekle, benim gerçeğimle yaşayamazlar. Ama yaşasınlar! Kilisenin de yaptığı bu, yaşamalarını sağlamak. Gerçek din mi? Bütün dinler kendilerine inanan halkları ruhsal olarak yaşattıkları ve onları ölmek için doğmak zorunda oldukları konusunda teselli ettikleri kadar gerçektir, her halk için en gerçek din kendisininki, kendi yarattığı dindir. Peki ya benimki? Benim dinim başkalarını teselli etmekte bulduğum tesellidir; her ne ka-

dar onlara verdiğim teselli benim tesellim olmasa da...' İşte, bunları söyledi."

"Ama senin o ekmek şarap ayinin dine küfür olmuş!" diye ima etmeye –her ne kadar pişman olsam da– cesaret ettim.

"Dine küfür mü? Bu ayini yöneten Don Manuel küfür etmiş olmuyor mu? Ya yönettiği bütün o ayinler?"

"Bu nasıl bir eziyettir!" diye haykırdım.

"Köy halkını teselli edecek bir kişi daha var artık," diye ekledi ağbim.

"Kandırmak için mi?" dedim.

"Kandırmak için değil, hayır," diye karşılık verdi, "sadece inançlarını doğrulamak için."

"Peki ya onlar, yani köy halkı," dedim, "gerçekten inanır mı?"

"Ne bileyim ben...! İstemeden inanırlar, alışkanlıktan, âdetten inanırlar. İhtiyacımız olan şey, onları uyandırmamak. Lüks işkenceler edinmesinler diye kendi duygu fakirlikleri içinde yaşamalarını sağlamalıyız. Mübarek ruh fakirleri!"

"Bunu Don Manuel'den öğrendin, ağbi. Şimdi söyle bana, annemiz ölürken ona söz verdiğin

şeyi, yani onun için dua edeceğine dair sözü tuttun mu?"

"Tutmayacak mıydım yani! Sen kim sandın beni, kardeşim? Bir anneye ölüm döşeğinde verilen kutsal bir sözü tutamayacak biri olduğumu mu düşünüyorsun?"

"Ne bileyim ben!... Huzurlu ölmesi adına kandırmak istemiş olabilirsin."

"Çünkü sözümü tutmasaydım, teselli bulamadan yaşardım."

"Yani?"

"Sözümü tuttum ve bir gün bile onun için dua etmekten vazgeçmedim."

"Sadece onun için mi?"

"Evet, başka kim için olacak ki?"

"Kendin için! Şu andan itibaren de Don Manuel için."

Kendi odalarımıza gitmek üzere ayrıldık. Ben bütün gece ağladım, Don Manuel'le ağbimin dine dönmesi için dua ettim. Onun, yani Lazaro'nun ne yaptığını ise bilmiyorum.

Kiliseyle ilgili ihtiyaçlarında yardım etmeye devam ettiğim Don Manuel'le o günden sonra ne

zaman yalnız kalsam titriyordum. O da benim bu ruh halimin farkındaymış ve sebebini tahmin edermiş gibi görünüyordu. Nihayet bir gün bir günah çıkarmanın ardından kefaret belirleme oturumunda, ona yaklaşıp, "Hakim kimdi, suçlu kim?" diye sorduğumda, ikimiz de, o da ben de, sessizlik içinde başımızı eğip ağlamaya başladık. Korkunç sessizliği bozan o, yani Don Manuel oldu. Mezardan çıkıyormuş gibi gelen bir sesle bana, "Ama sen, Angelina, on yaşındaymışsın gibi inanıyorsun, öyle değil mi? İnanıyorsun öyle mi?" dedi.

"Evet, inanıyorum, peder."

"O zaman inanmaya devam et. Olur da içine şüphe düşerse, bunu bizzat kendin sustur. Yaşamak lazım..."

Cesaret edip, büsbütün titreyerek sordum:

"Ya siz, peder, siz inanıyor musunuz?"

Bir an tereddütten sonra kendini toplayarak, "İnanıyorum!" dedi.

"Ama neye inanıyorsunuz, peder, neye? Ölümden sonraki hayata inanıyor musunuz? Öldüğümüzde tamamen ölüp gitmediğimize inanıyor musunuz? Bir sonraki dünyada tekrar görüşeceğimize ve birbirimizi seveceğimize inanıyor musunuz? Öteki hayata inanıyor musunuz?"

Zavallı aziz hıçkırarak ağlıyordu.

"Bunları bırakalım kızım!"

Şimdi bu öyküyü yazarken düşünüyorum da, acaba beni neden kandırmadı? Başkalarını kandırdığı gibi neden beni de kandırmadı o zaman? Neden üzüldü? Neden kendini kandıramıyordu? Ya da neden beni kandıramıyordu? Beni kandırabilmek için kendini kandıramadığından üzüldüğüne inanmak istiyorum.

"Şimdi de," diye eklemişti, "benim için, ağbin, kendin ve herkes için dua et. Yaşamak lazım. Ve de yaşatmak."

Bir an durakladıktan sonra sordu:

"Neden evlenmiyorsun, Angelina?"

"Neden olduğunu zaten biliyorsunuz, peder."

"Ama hayır, hayır; evlenmen lazım. Lazaro'yla birlikte sana bir damat arayacağız. Çünkü bu endişelerinin geçmesi için evlenmen yararına olur."

"Ne endişesi, Don Manuel?"

"Ben ne dediğimi iyi biliyorum. Başkaları için çok üzülme sen. Herkesin derdi başından aşkın zaten."

"Bunu bana siz söylüyorsunuz, öyle mi, Don Manuel? Başkaları için üzülmememi ve kendi derdimle uğraşmak için evlenmemi tavsiye eden sizsiniz! Siz!"

"Haklısın Angelina, artık ne dediğimi bilmiyorum; seninle günah çıkardığımdan beri ne dediğimi bilmiyorum artık. Evet, evet, yaşamak lazım, yaşamak lazım."

Kiliseden çıkmak üzere ayağa kalkacaktım ki, "Pekâlâ, Angelina, köy halkı adına beni affediyor musun?" diye sordu.

Gizemli bir papazlık mertebesine erişmiş gibi hissettim kendimi:

"Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına sizi affediyorum peder."

Kiliseden çıktık. Ben, dışarı çıkarken içimde annelik duygularının titreştiğini hissettim. Ağbim, artık başka her şeyden uzak, sadece Don Manuel'in işleriyle meşguldü. Onun en adanmış yardımcısı ve ortağıydı. Üstelik ortak sırları onları birbirine bağlıyordu. Parasını ermiş adamın kullanımına sunuyor, okulları ve hastaları ziyaretlerinde ona eşlik ediyordu. Ayin yönetmekte ona yardım etmeyi öğrenmesi de kısa sürdü. Don

Manuel'in kapalı ve anlaşılmaz ruhuna giderek daha fazla nüfuz ediyordu.

"Ne adam!" diyordu bana. "Bak mesela dün göl kıyısında gezerken, 'Şeytanın beni en çok dürttüğü yer burası,' dedi. Sonra da bakışlarımla onu sorguya çekiyormuşum gibi ekledi: 'Öldüğünde doksanına yaklaşmış olan zavallı babam, bizzat bana kendi itiraf ettiğine göre, ömrünü, ne zamandan beri hissettiğini hatırlamadığı intihar hissinin çekiciliğinin ıstırabı altında ve bu histen kendini koruyarak geçirmiş. Bu kendini savunma hali hayatının ta kendisi olmuş. Bu türlü bir baştan çıkmaya yenik düşmemek, hayatını korumak için önlemlerini artırmıştı. Korkunç sahneler anlatırdı bana. Delilik gibiydi. Bunlar bana miras kaldı. Gözle görülür sakinliğiyle gökyüzünü yansıtan şu su, derinden giden şu akıntı nasıl da çağırıyor beni! Hayatım, Lazaro, süreğen bir tür intihar, intihara karşı bir savaş, ki ikisi de aynı şey; ama onlar yaşasın, insanlarımız yaşasın!' Sonra ekledi: 'Nehir burada göle kavuşup birikiyor, daha sonra platoya iniyor, şelalelerden, çağlayanlardan ve oluklardan akarak, dar vadilerden geçerek şehre kadar uzanıyor ve böylece, burada, köyde hayat birikiyor. Ama intiharın cazibesi burada, geceleri yıldızları yansıtan bu gölün yanında daha çok baştan çıkarıyor; yoksa korku veren şelalelerin yanında değil.

Bak, Lazaro, köyden hemen hemen hiç çıkmamış, okuma yazma bilmeyen, cahil, fakir köylülerin huzur içinde ölmesine yardım ettim ve ölümlerine yol açan hastalığın gerçek sebebini tahmin etmeye gerek kalmadan dudaklarından öğrenebildim ve oraya, ölüm döşeklerinin başucuna, yaşamanın sıkıcılığına ait boşluğun tüm karanlığına bakabildim. Açlıktan bin kat beter! İşte, bu yüzden, Lazaro, işimizle ve köyümüzle intihar etmeye devam edelim. Gölün gökyüzünü düşlediği gibi köyümüz de hayatını düşlesin.' Bir keresinde de," diye devam etmişti ağbim, "buraya döndüğümüzde keçi güden bir çoban kızı gördük. Dağın eteğindeki gölden görünen bir zirvede dikilmiş, gölün sularından daha berrak bir sesle şarkı söylüyordu. Don Manuel beni durdurup onu göstererek, 'Bak,' dedi, 'sanki zaman durmuş gibi, sanki o çoban kızı hep oradaymış gibi ve olduğu haliyle, şarkı söylediği haliyle, hep öyle olmaya devam etmek zorundaymış gibi, bilincim başladığında oradaymış, bilincim bittiğinde de orada olacakmış gibi. O çoban kızı, kayalar, bulutlar, ağaçlar ve sularla birlikte doğanın bir parçası, tarihin değil.' Doğayı nasıl da hissediyor, nasıl da canlandırıyordu Don Manuel! Çığın düştüğü günü hiç unutmayacağım, şöyle demişti o gün: 'Başörtüsüyle dağı örterken göle düşen ve orada son bulan karın büyük sırrını gördün mü, Lazaro?'"

Don Manuel, ağbimin kıskançlığını ve acemi deneyimsizliğini dizginlemek zorunda kalmıştı. Halk arasında ilgi gören bazı batıl inançlara karşı konuşmalar yaptığını bildiğinden ona şöyle demek zorunda kalmıştı:

"Bırak bunları! Geleneksel inancın nerede bitip batıl inancın nerede başladığını anlamalarını sağlamak o kadar zor ki! Hele de bizim için! O halde, bırak avunsunlar. Hiçbir şeye inanmamalarındansa kendi içinde çelişkili şeyler bile olsa her şeye inanmaları daha iyidir. Çok inanan insanın sonunda hiçbir şeye inanmayacağını Protestanlar söyler. Biz protesto etmiyoruz, karşı çıkmıyoruz. Karşı çıkmak mutluluğu öldürür."

Yine ağbimin anlattığına göre, bir dolunay gecesi gölün kıyısından geçerek köye dönüyorlarmış. Dağ esintisi gölün yüzeyini dalgalandırıyormuş, küçük dalgaların üzerinde dolunayın titrek ışıkları parlıyormuş ki Don Manuel, Lazaro'ya şöyle demiş:

"Bak, su yakarış duası* ediyor. *Janua caeli, ora pro nobis*, diyor. Yani cennetin kapıları, bizim için dua edin!"

---

* Sıralı bir şekilde, İsa, Meryem ve azizlere seslenip yakarılan dua. (ç.n.)

Titreyen kirpiklerinden yerdeki otlara düşen iki küçük gözyaşı damlasına vuran dolunayın titrek ışığı çiy üzerine düşmüş gibi ıslanmış.

Zaman geçtikçe ağbim ve ben Don Manuel'in gücünün azalmaya başladığını, onu yiyip bitiren dipsiz kederle tümüyle başa çıkamadığını ve belki de hain bir hastalığın vücudunu ve ruhunu zayıflattığını görüyorduk. Lazaro belki onu biraz oyalar diye, kilisede Katolik tarım sendikası gibi bir şey kurmalarını teklif etti.

"Sendika mı?" diye hüzünle karşılık verdi Don Manuel. "Sendika mı? O da nedir? Kiliseden başka sendika tanımıyorum ben. Hem, 'benim krallığım bu dünyadan değildir' sözünü bilirsin. Bizim krallığımız, Lazaro, bu dünyaya ait değil..."

"Ötekine mi ait, peki?"

Don Manuel başını eğdi:

"Öteki de burada, Lazaro, çünkü bu dünyada iki krallık var. Ya da öteki dünya... Hadi gidelim, ne dediğimi bilmiyorum. Sendika işine gelirsek, senin ilericiliğinin zaafı bu. Hayır, Lazaro, Tanrı'nın insanların tartışmalarına emanet ettiği bu dünyada din, siyasi ya da ekonomik anlaşmazlıkları çözmeye yaramaz. İnsanlar nasıl çalışacaklarsa ve nasıl düşüneceklerse öyle çalışıp

düşünmeye devam etsinler, doğmuş oldukları için avunsunlar, bütün bunların bir sonu olduğu yanılgısıyla yaşayabildikleri kadar mutlu yaşasınlar. Fakirleri zenginlere boyun eğdirmek için gelmedim bu dünyaya, ne de zenginlere boyun eğenlere vaaz vermeye. Herkes her şeyden vazgeçmeli ve iyi niyet göstermeli. Çünkü zengin zenginliğinden ve hayattan vazgeçmeli, fakir de zengine iyi niyet göstermeli. Sosyal bir sorun mu var? Bırak bunu; bizim işimiz değil bu. Zenginin ve fakirin olmadığı, zenginliğin adilce dağıtıldığı, her şeyin herkesin olduğu yeni bir toplum getirsinler, ya sonra? Yaşama sıkıntısının bu genel refah haline baskın çıkacağına inanmıyor musun? Evet, sosyal devrim dedikleri şeyin liderlerinden birinin dinin toplumun afyonu olduğunu söylediğini biliyorum. Afyonu... Afyonu... Evet, afyonu. Topluma afyon verelim ki uyusun ve hayal kursun. Bizzat kendim bu çılgın hareketliliğimle afyonu zerk ediyorum. Sonra da ne uyuyabiliyorum ne de hayal kurabiliyorum... Bu ne lanet kâbus! İlahi Usta'yla* aynı şeyi söyleyebilirim ben de: 'Ölüme dek üzgün ruhum!' Hayır, Lazaro; biz sendikalarla ilgili hiçbir şey yapmayacağız. İnsanlar kendileri kurarlarsa, iyi, böylece oyalanırlar. Onları mutlu ediyorsa sendikacılık oynasınlar!"

---

* İsa'ya yüklenilen isimlerden biri. (ç.n.).

Bütün köy halkı Don Manuel'in gücünün azaldığını, yorulduğunu görüyordu. Sesi bile, bir mucize olan o ses bile kendine has bir titreme edinmişti. Olur olmaz her nedenle gözyaşları akıyordu. Özellikle de köy halkına öteki dünyadan ve öteki hayattan bahsederken zaman zaman durup gözlerini kapatmak zorunda kalıyordu. "Çünkü orayı görüyor," diyorlardı. İşte o zamanlar Aptal Blasillo da uzun uzun ağlıyordu. Zira artık Blasillo gülmekten çok ağlıyordu, kahkahaları bile ağlamaya benziyordu.

Son Azap Haftası'nı* bizim dünyamızda, bizim köyümüzde ve bizimle kutladı Don Manuel. Bütün köy halkı felaketin sonuna yaklaştığını hissetmişti. Herkesin önünde ağlayarak söylediği o son "Tanrım! Tanrım! Neden beni yüzüstü bıraktın?" nasıl da geliyordu kulağa! İlahi Usta'nın iyi kalpli hayduda söylediği, "Bütün haydutlar iyidir," sözü ağzından çıkarken, "Yarın cennette benimle olacaksın," demek istiyordu Don Manuel'imiz. Ah, ya o azizimizin yönettiği son ekmek şarap ayini! " in vitam aeternam"** duasından sonra bu kez titremeyen, sağlam ellerle kutsanmış ekmeği ağbime vereceği sırada kulağına eğildi ve "Bu hayat-

* İsa'nın çarmıha gerilmesinin anıldığı hafta; ismi, İsa'nın çarmıha gerilirken çektiği acı ve azaba göndermede bulunuyor. (ç.n.)

** "sonsuz hayatta" (ç.n.)

tan başka sonsuz bir hayat yok... Varsın hayatı sonsuz hayal etsinler... birkaç yıl kadar sonsuz..." dedi. Ekmeği bana verirken de, "Dua et kızım, bizim için dua et," dedi. Sonra, sanki dünyadaki en büyük sırmış gibi kalbimde taşıdığım olağanüstü bir şey oldu. Öteki dünyadan gelir gibi bir sesle ve Efendimiz İsa Mesih için de dua et..." dedi.

Uyurgezer gibi, dermansız bir halde ayağa kalktım. Sanki bir rüyada gibiydim. "Dağlar ve göl için de dua etmek gerekecek," diye düşündüm. Sonra da, "Yoksa içime şeytan mı kaçtı?" diye düşündüm. Eve döndüğümde, ruhunu Tanrı'ya teslim ederken annemin ellerinde tuttuğu haçı elime aldım ve yaşlı gözlerle haça bakıp biri bu dünyadan, diğeri de bu köyden iki Mesihimizin söylediği "Tanrım! Tanrım! Neden beni yüzüstü bıraktın?" sözlerini hatırlayarak dua ettim. Önce, "Cennette olduğu gibi bu dünyada da iradeni hâkim kıl" ve sonra da, "Günaha girmemize izin verme, amin," dedim. Sonra, Acılar Bakiresi'nin, kalbine saplanmış yedi tane hançerle tasvir edildiği ve zavallı annemin en üzücü avuntusu olmuş resminin önünde dua ettim: "Tanrı'nın annesi Aziz Meryem, biz günahkârlar için şimdi ve öldüğümüz zaman dua et, amin." Ve dua eder etmez şöyle dedim kendime: "Günahkârlar mı? Biz mi günahkârız? Peki nedir bizim günahımız? Ne-

dir?" Bütün günü bu soru yüzünden üzüntüyle geçirdim. Ertesi gün, yaşadığı dini çöküş yüzünden gitgide ciddi bir hale bürünen Don Manuel'e gittim ve dedim ki:

"Sevgili peder, yıllar önce size bir soru sorduğumda bana, 'Bunu bana sormayınız, zira ben cahilim; Kutsal Annemiz Kilisemizin âlimleri sizlere bunun cevabını verebilir,' dediğinizi hatırlar mısınız?"

"Tabii ki hatırlıyorum!... Bu soruların Şeytan'ın sana dayattığı sorular olduğunu söylediğimi de hatırlıyorum."

"Pekâlâ peder, içine şeytan kaçmış olan ben, omzumdaki şeytanın bana dayattığı başka bir soruyu size sormak üzere geri döndüm."

"Sor!"

"Dün bana kutsanmış ekmeği verirken hepimiz için dua etmemi istemiştiniz benden ve hatta..."

"Evet, söyleme onu. Devam et."

"Eve vardım ve dua etmeye başladım. 'Biz günahkârlar için şimdi ve öldüğümüz zaman dua et' kısmına geldiğimde içimden bir ses bana dedi ki: 'Günahkârlar mı? Biz mi günahkârız? Ne ki bizim günahımız?' Günahımız ne bizim peder?"

"Ne mi?" dedi. "Ne olduğunu İspanyol Katolik Havariler Kilisesi'nin bilge bir âlimi söylemiştir. Bu bilge âlim ne olduğunu söylemiştir: 'Hayat bir düştür.' 'İnsanın en büyük suçu doğmuş olmaktır,' demiştir. İşte, kızım, bizim günahımız bu: Doğmuş olmak."

"Peki çaresi var mı peder?"

"Git ve tekrar dua et! Biz günahkârlar için şimdi ve öldüğümüz zaman dua et tekrar... Evet, görülen düşün sonunda bir çaresi vardır, sonunda hayatın bir çaresi var, doğmuş olmanın yükü sonunda bitiyor... Calderon'un* dediği gibi, işini iyi yapmak ve iyi aldatmak düşlerde bile boşa gitmez..."

Sonunda ölüm vakti gelmişti. Bütün köy halkı ölüm vaktinin geldiğini görüyordu. En büyük dersini verecekti. Tek başına ve aylak ölmek istememişti. Köy halkına vaaz verirken kilisede öldü. Felç yüzünden artık hareket edemediğinden onu kiliseye götürmelerini söylemeden önce beni ve Lazaro'yu evine çağırdı. Orada, üçümüz yalnızken bize şöyle dedi:

"Dinleyin: Bu zavallı koyunlara göz kulak olun, yaşamakla avunsunlar, benim inanamadı-

---

* Pedro Calderón de la Barca, 1600-1681, İspanyol Altın Çağında yaşamış şair, yazar, oyun yazarı. Yazdığı oyunlar bu dönem İspanyol tiyatrosunun zirvesi olarak kabul edilir. (ç.n.)

ğım şeye inansınlar. Ve sen Lazaro, öleceğin zaman benim gibi, Angela'mızın öleceği gibi öl, Valverde de Lucerna'nın Kutsal Annemiz Kilisesinin, Kutsal Annemiz Katolik Roma Havariler Kilisesinin bağrında öl. Anlaşıldı mı? Asla görüşmemek üzere, zira hayat düşü bitiyor artık..."

"Peder! Peder!" diye haykırdım.

"Üzülme Angela. Bütün günahkârlar, bütün doğmuşlar için dua etmeye devam et. Düş görsünler, düş görsünler. Ne kadar da uyumak istiyorum! Uyumak, hep uyumak, düş görmeden bütün bir sonsuzluk boyunca uyumak! Düşü unutarak uyumak! Yaşlı ceviz ağacından kestiğim o altı kalastan yapılma bir tabutta gömsünler beni. Zavallıcık! Çocukken gölgesinde uyurdum. Düş görmeye başladığım zamanlar... Evet, o zamanlar sonsuz hayata inanıyordum! Daha doğrusu, o zamanlar inandığımı sanıyorum. Bir çocuk için inanmak düş görmekten başka bir şey değildir. Bir topluluk için de. Kendi ellerimle kestiğim bu altı kalası yatağımın ayak ucunda göreceksiniz."

Nefesi kesildi, kendine geldikten sonra devam etti:

"Hatırlarsınız, tüm köy halkı anlam birliği içinde, bir bütün olarak İnanç İlkeleri Duasını okuduğumuz zaman duanın sonuna gelirken

susardım. İsrailoğulları çöldeki hac yolculuklarının sonuna gelirken Tanrı Efendimiz Harun ve Musa'ya halklarını ona inanmadığı için vadedilmiş topraklara sokmayacağını söyledi ve onları Hor Dağı'na çıkardı, orada Musa Harun'u soydu ve Harun öldü. Sonra Moab'ın* düzlüklerinden Nibo Dağı'nın üzerinden Eriha şehrinin göründüğü Fasga zirvesine çıktı Musa ve Tanrı ona bütün vadedilmiş toprakları gösterdi, fakat 'Oraya geçmeyeceksin!' dedi ve Musa orada öldü. Hiç kimse cesedine ne olduğunu öğrenemedi. Yuşa'yı lider olarak bıraktı. Benim Yuşa'm sen ol, Lazaro, güneşi tutabiliyorsan tut, ilerlemeyi önemseme! Musa gibi ben de en yüce düşümüz olan Tanrı Efendimizle yüz yüze geldim, onu tanıdım. Kutsal Kitabın ne dediğini biliyorsun; Tanrı'nın yüzünü gören, düşün bize baktığı gözleri gören her kimse çaresizce ve ebediyen ölür. Öyleyse köyümüzün insanları yaşarken Tanrı'nın yüzünü görmesinler, çünkü ölümden sonra dert yok, çünkü hiçbir şey görmeyecekler..."

"Peder! Peder! Peder!" diye haykırdım tekrar.

Ve o:

---

* Ürdün'de, Lut Gölü'nün doğu kıyısında uzanan dağlık alan. (ç.n.)

"Sen Angela, her zaman dua et, bütün günahkârların ölene kadar bedenin dirilişini ve sonsuz hayatı düşlemeleri için dua etmeye devam et..."

Don Manuel'in bir kez daha nefesi kesildiğinde, "Kim bilir?" demesini bekliyordum.

"Şimdi," diye ekledi, "şimdi ölüm zamanı geldi, kilisede beni bekleyen köylülerimle vedalaşmak üzere bu koltukta oraya taşınmamı sağlamanızın vaktidir."

Kiliseye götürüldü ve sunak masasının dibindeki papaz kürsüsüne koltuğunda oturuyor halde kondu. Elinde bir haç vardı. Ağbim ve ben yanına oturduk, ama en çok yanaşan Aptal Blasillo oldu. Don Manuel'in elini tutmak, öpmek istiyordu. Bazıları onu engellemeye çalışınca Don Manuel onları azarladı:

"Bırakın yanıma gelsin. Gel Blasillo, elini ver bana."

Aptal Blasillo mutluluktan ağlıyordu. Sonra Don Manuel şöyle dedi:

"Çok az sözüm var çocuklarım, zira yalnız ölmeye yetecek gücüm kaldı. Size söyleyecek yeni bir şeyim de yok. Her şeyi söyledim size zaten. Mutlu ve huzur içinde yaşayın. Umut edin ki bir

gün oradaki, dağların üzerinden göle yansıyan yıldızlı gecedeki Valverde de Lucerna'da görüşelim hepimiz. Ve dua edin, Kutsal Meryem'e dua edin, Efendimize dua edin. İyi olun, ki bu yeter. Bilmeden ve istemeden size yapmış olabileceğim kötülükleri affedin. Şimdi, size hayır dualarımı ettikten sonra, hepiniz bir olup, Tanrıbaba, Ey Meryem, Kurtarılan ve en sonunda da, İnanç İlkeleri Duası'nı edin."

Sonra elindeki haçla köy halkını kutsadı. Kadınlar, çocuklar ağlıyordu. Ağlayan erkeklerin de sayısı hiç az değildi. Hemen sonra dualar başladı. Duaları sessizce dinleyen Don Manuel'in elinden tuttuğu Aptal Blasillo duaların sesiyle uyukluyordu. Önce "Cennette olduğu gibi bu dünyada da iradeni hâkim kıl" cümlesiyle Tanrıbaba duası, sonra "Biz günahkârlar için şimdi ve öldüğümüz zaman dua et"le Kutsal Meryem duası, ardından "Bu gözyaşı vadisinde ağlayarak ve inleyerek" cümlesiyle Kurtarılan duası ve en sonunda da İnanç İlkeleri... "Sonsuz hayat ve vücudun dirilmesi" kısmına gelindiğinde bütün köy halkı azizlerinin ruhunu Tanrı'ya teslim etmiş olduğunu hissetmişti. Gözlerini kapatmaya gerek yoktu, çünkü gözleri kapalı ölmüştü. Blasillo'yu uyandırmaya gittiğimizde, onun da sonsuza dek Tanrı'yla uyumuş olduğunu fark ettik. Bu yüzden iki vücut

gömmek gerekecekti. Bütün köy halkı hatıra eşya almaya, giysilerinden parçaları paylaşmaya, kutsanmış kurbandan hatıra olması için alabildikleri eşyayı almaya hemen azizin evine gitti. Ağbim dua kitabını almıştı. Kitabın sayfalarının arasında bir kağıda yapıştırılmış, sanki bir bitki koleksiyonuna aitmiş gibi görünen kurumuş bir karanfil ve yapıştırıldığı kâğıtta da üzerinde tarih bulunan bir haç bulmuştu.

Köyde hiç kimse Don Manuel'in ölümüne inanmak istememişti. Herkes onu her gün görmeyi umuyordu. Hatta onu gölün kıyısından geçerken, göle yansısı vurmuşken ya da dağların eteğinde gördükleri bile oluyordu. Herkes sesini duymaya devam ediyordu ve tam bir türbeye dönmüş olan mezarına herkes gidiyordu. İçinde gömüldüğü altı kalası kestiği ceviz ağacından yine kendi elleriyle yaptığı haça dokunmaya geliyordu artık içine şeytan girmiş olanlar. Ölmüş olduğuna en az inanmak isteyenler ben ve ağbimdik. Lazaro, azizin geleneğini sürdürüyordu. Ondan duyduklarını yazıya geçirmeye başlamıştı. Ben de onun notları sayesinde bu öyküyü yazabildim.

"O yeni bir insan haline getirdi beni, gerçek bir Lazaro, dirilmiş biri. İnanç verdi bana."

"İnanç mı?" diye sözünü kestim.

"Evet inanç, hayatın tesellisine olan inanç, hayatın neşesine olan inanç. İlericiliğimi tedavi etti. Çünkü Angela, tehlikeli ve zararlı iki tür insan vardır: Ölümden sonraki hayattan, bedenin dirilişinden emin olanlar öteki hayatı kazanmak için bu hayatı geçici sayıp önemsemeyerek –zaten engizisyoncu olduklarından– diğerlerine işkence ederler. Bu hayattan başka bir şeye inanmayanlarsa..."

"Aşağı yukarı senin gibi..." dedim.

"Evet ve Don Manuel gibi. Fakat bu hayattan başka bir şeye inanmayarak gelecekteki hangi toplumu beklerler bilemiyorum. İnsanları başka bir şeye inanma tesellisinden yoksun bırakmak için çabalarlar..."

"Böylece..."

"Böylece düşlerde yaşamalarını sağlamak gerekir."

Don Manuel'in kilisedeki yerine geçmek üzere gelen zavallı papaz, azizin hatırasının ağırlığı altında ezilmiş halde girmiş oldu Valverde de Lucerna'ya. Ona yol göstermemiz için kendini ağbime ve bana teslim etti. Azizin ayak izlerini takip etmekten başka bir şey istemiyordu. Ağbim ona, "Fazla ilahiyata gerek yok, tamam mı? Az ilahiyat;

din, din," diyordu. Bunu duyduğumda, bizimki de ilahiyat değil mi diye düşünerek gülümsüyordum. İşte o zaman zavallı ağbim için korkmaya başlamıştım. Don Manuel'i kaybettiğimizden beri ağbimin yaşadığını söylemek mümkün değildi. Her gün onun mezarını ziyaret ediyor ve göle bakarak boş saatler geçiriyordu. Gerçek huzurun özlemini çekiyordu.

"O kadar uzun süre bakma göle," demiştim ona.

"Korkma kardeşim, korkma. Beni çağıran göl başka bir göl, dağ başka bir dağ. Onsuz yaşayamıyorum."

"Peki ya hayatın neşesi Lazaro? Ne oldu hayatın neşesine?"

"Diğer günahkârlar için o, bizim için değil, Tanrı'nın yüzünü görmüşler için değil, hayat düşünün kendi gözleriyle baktığı bizler için değil."

"Yoksa Don Manuel'i görmeye gitmeye mi hazırlanıyorsun?"

"Hayır kardeşim, hayır. Ne kadar acı olsa da, bu tatlı gölün sularının vardığı deniz kadar acı olsa da, bütün gerçek, senin için bütün gerçek, senin kendini ona karşı savunduğun gerçek şimdi burada, evde, sadece bizim aramızda..."

"Hayır! Hayır Lazaro! Gerçek bu değil!"

"Evet, benim gerçeğim bu."

"Seninki. Peki ya...?"

"Onun da gerçeği bu."

"Şimdi değil, Lazaro! Şimdi değil! Şimdi başka bir şeye inan, şimdi başka..."

"Bak Angela, Don Manuel'in bana bir insanın kendisine dese de başkalarına dememesi gereken şeyler olduğunu söylediği zamanlardan birinde, bu şeyleri bizzat ona demek için kendime dediğimi söyleyerek cevap vermiştim ona. O da en büyük azizlerden birinin, hatta belki de en büyüğünün öteki dünyaya inanmayarak öldüğüne inandığını itiraf etmişti."

"Mümkün mü bu?"

"Hem de ne mümkün! Artık, kardeşim, en azından burada, köyde sırrımızdan şüphelenmemelerine dikkat et..."

"Şüphelenmek mi?" dedim. "Bir delilik sonucu anlatmaya kalksan anlamazlar. Köy halkı sözcüklerden anlamaz; köy halkı yaptığınız işlerden başkasını anlamadı. Onlara bunu anlatmaya çalışmak sekiz yaşında bir çocuğa Aziz Aquinolu

Tommaso'dan sayfalar okumak gibi olur... Üstelik Latince."

"Pekâlâ. Ben öldüğümde benim için, onun için ve herkes için dua et."

Sonunda onun da vakti gelmişti. Güçlü yaratılışını gittikçe zayıflatan bir hastalık Don Manuel'in ölümüyle ağırlaşmış görünüyordu.

"Kendimi o kadar da ölecek gibi hissetmiyorum," diyordu bana son günlerinde, "zira benimle beraber Don Manuel'in ruhunun başka bir parçası da ölüyor. Ama ruhunun geri kalanı seninle yaşayacak. Ölülerin bile tamamen öleceği güne kadar."

Ölmek üzereyken, köylerimizde âdet olduğu üzere, köy halkından olanlar onu ölürken görmeye geldiler. Ağbimin ruhunu Don Manuel'e, iyi kalpli ve kurban aziz Manuel'e teslim ediyorlardı. Ağbim onlara hiçbir şey söylemedi, söyleyecek bir şeyi yoktu; her şey söylenmiş halde bırakıyordu onları, söylenip kalmış her şeyi bırakıyordu onlara. Gölün yüzeyinde görülen ve gölün dibindeki iki Valverde de Lucerna'nın arasında başka bir bağdı; o da artık kendince bizim yaşayan ölülerimizden, azizlerimizden biriydi. Mahvolmuştum, fakat köyümün insanlarıyla bir-

likteydim, köyümdeydim. Ve şimdi, Aziz Manuel'imi, ruhumun babasını ve kan bağından çok ruhani kardeşim olan Lazaro'mu kaybettikten sonra, yaşlandığımı fark ediyordum şimdi; hem de nasıl yaşlanmıştım! Ama onları kaybettiğim için mi, yaşlandığım için mi, yoksa ben de ölümüme yaklaştığım için mi?

Yaşamak lazım. O bana yaşamayı öğretti, bize yaşamayı öğretti, hayatı hissetmeyi, hayatın anlamını hissetmeyi, dağların, gölün, köy halkının ruhuna karışmayı, o ruhlarda kalmak üzere o ruhlarda kendimizi kaybetmeyi öğretti. Bana köy halkının hayatında kendimi kaybetmeyi kendi hayatıyla öğretmişti. Gölün suyunun akışını, saatlerin, günlerin ve yılların akışını hissetmiyordum. Hayatım hep aynıymış gibi geliyordu. Yaşlandığımı hissetmiyordum. Ben bende yaşamıyordum artık, köyümün insanlarında yaşıyordum ve köyümün insanları da bende yaşıyordu. Onların, benim insanlarımın istemeden söylediklerini söylemek istiyordum ben. Sokağa, ana yola çıkıyor, herkesi tanıdığım için onlarda yaşıyor, kendimi unutuyordum. Oysa ki bir kez ağbimle gittiğimiz Madrid'de hiç kimseyi tanımadığım için kendimi korkunç bir yalnızlık içinde ve bu kadar çok yabancı insan tarafından işkence ediliyormuş gibi hissetmiştim.

Şimdi bu öyküyü, başkasının kutsal varlığıyla geçirdiğim zamanın bu içten itirafını yazarken, iyi kalpli Don Manuel'in, benim Aziz Manuel'imin ve ağbim Lazaro'nun, bizi en çok ilgilendiren şeye inanmadıklarına inanarak fakat inandıklarına inanmak istemeden inanarak, boyun eğmiş ve canlı bir yıkım içinde inanarak öldüklerine inanıyorum. Fakat neden –diye sordum kendime birçok kez– bir yalanla, aldatmacayla, öyle olmadığı halde inanan biriymiş gibi yaparak ağbimi de dine döndürmeye çalışmadı Don Manuel? Anladım ki onu kandıramayacağı içindi, çünkü aldatmacalar onda işe yaramazdı, çünkü sadece gerçekle, kendi gerçeğiyle onu dine döndürebilirdi; eğer onunla veya onun için, köy halkını kurtarmak için sergilediği türden bir komedi –daha doğrusu bir trajedi– sergilemeye çalışsaydı hiçbir şey başaramazdı. Dinibütün hilesine gerçekten de böyle kazanmıştı onu; onu ölümün gerçeğiyle hayatın anlamına kazanmıştı. Beni de böyle kazanmıştı, çünkü ilahi ve kutsal mı kutsal oyununu başkalarına açık etmekten hiçbir zaman vazgeçmemiştim. Çünkü, bu ikisinin de kendini şüpheci sanmasını efendimiz Tanrı'nın kim bilir hangi kutsal ve akıl sır ermez niyetlerle sağladığına inanıyordum ve hâlâ da inanıyorum. Belki de öldükleri an gözlerindeki bağ düşmüştü. Peki ben inanıyor muyum?

Şimdi burada, annemin eski evinde, saçımla beraber anılarımın da beyazlamaya başladığı elliyi aşkın yaşımla bunu yazarken kar yağıyor, gölün üzerine yağıyor, dağların üzerine yağıyor, yabancı babamın hatıralarının üzerine yağıyor; annemin, ağbimin, köyümün, Aziz Manuel'imin ve –beni göklerdeki yerinden korusun!– zavallı Blasillo'nun, Aziz Blasillo'mun hatırası üzerine de yağıyor. Köşeleri ve gölgeleri siliyor bu kar, geceleyin bile aydınlatıyor bu kar. Neyin gerçek neyin yalan olduğunu bilmiyorum, neyi gördüğümü neyi düşlediğimi –daha doğrusu, düşlediğim ve sadece gördüğüm şeyi– bilmiyorum, neyi bildiğimi ve neye inandığımı da bilmiyorum. Kar kadar beyaz bu kâğıt parçasına vicdanımı aktarabiliyor muyum, vicdanım orada kalıp beni terk ediyor mu, bunu da bilmiyorum. Artık ne için sahip olayım ki vicdana? Bir şey bildiğimden mi? Bir şeye inandığımdan mı? Aynen anlattığım gibi oldu diye anlatabilmek için mi buradayım? Bu türlü şeyler olabilir mi? Peki ya bütün bunlar başka bir düş içinde düşlenmiş bir düşten daha fazlasıysa? Bugün ellilerinde olan ben, Angela Carballino, başkalarına garip gelen düşüncelerle kuşatılmış tek kişi ben miyim bu köyde yoksa? Ya diğerleri, etrafımdaki insanlar, onlar inanıyor mu? İnanmak denen şey nedir ki? En azından yaşıyorlar. Ölümsüzlüğü beklemeden onlara

ölümsüzlük umudu veren iyi kalpli şehit Aziz Manuel'e inanıyorlar.

Görünen o ki, Valverde de Lucerna'lı azizimizin resmî olarak aziz ilan edilmesi için gerekenleri yapmaya önayak olan pek tanınmış psikopos efendi, Don Manuel'in hayatını, "Mükemmel Rahibin El Kitabı" şeklinde yazmaya kararlı ve bunun için her türlü bilgiyi topluyor. Benden de ısrarla bilgi istedi, benimle çok kere görüştü, kendisine her türlü bilgiyi verdim ama Don Manuel'in ve ağbimin acıklı sırrını hep sakladım. Bundan şüphelenmemesi ilginç. Bu öyküde kayda geçirdiğim hiçbir şeyden haberi olmayacağına eminim. Yeryüzünün yetkililerinden, dünyevi yetkililerden, bunlar kilisenin yetkilileri olsalar dahi korkuyorum.

Daha fazla yazmayacağım. Gelecekte olacaklar şansa kalsın.

Angela Carballino'nun öyküsü, bu belge nasıl elime geçti? Burada bir şey var, ey okur, saklamam gereken bir şey. Az ama çok az birkaç özel yazım hatasını düzeltmek dışında sana aynen elime geçtiği gibi iletiyorum. Benim yazdığım başka şeylere çok mu benziyor yoksa? Nesnelliğine ve özgünlüğüne hiç leke düşürmez bu. Ölümsüz

ruhlu, etkili ve gerçek insanlarım dışında bir şey yaratıp yaratmadığımı biliyor muyum ki ben? *Sis* isimli romanımda yarattığıma inandığım Augusto Perez'in benden daha nesnel ve daha gerçek olduğunu iddia ederken haksız olup olmadığını biliyor muyum? Öğrencisi ve manevi kızı Angela Carballino'nun bana anlattığı haliyle, iyi kalpli şehit Aziz Manuel'in gerçekliğinden, bu gerçeklikten şüphe duymak aklıma gelmiyor. Bizzat azizin inandığından daha çok inanıyorum Angela Carballino'ya; kendi gerçekliğime inandığımdan daha fazla inanıyorum ona.

Şimdi, bu sonuç bölümünü kapatmadan önce, sabırlı okur, unutulmuş havari Yehuda'nın –bir isim nelere kadir böyle!– mektubundaki dokuzuncu dizeyi hatırlatmak istiyorum sana. Orada benim ilahi koruyucum Başmelek Aziz Mikail'in –Mikail, yani "Tanrı'ya benzer biri", yani başmelek, yani başulak– Musa'nın bedeni hakkında Şeytan'la –Şeytan, yani suçlayan, zalim– nasıl tartıştığı ve Musa'nın bedeninin uğursuz hesap gününe götürülmesine izin vermediği ve Şeytan'a, "Tanrı Efendimiz seni cezalandırsın!" dediği anlatılır. Anlamak isteyen anlasın artık. Angela Carballino hikâyesine kendi duygularını karıştırdığı için, kendisinin de söylemiş olduğu şeyden, gerçi başka ne uygun olur bilmiyorum, burada bah-

setmek istiyorum ben de: Eğer Don Manuel ve öğrencisi Lazaro inançla ilişkilerini köy halkına itiraf etmiş olsalardı köy halkı onları anlamazdı. Onlara inanmazdı bile, diye de ben ekliyorum. Yaptıkları işlere inanırlardı, sözlerine değil, çünkü sözler işlere yardım etmeye yaramıyor, işler kendi başlarına yeterli oluyor. Valverde de Lucerna gibi bir köyde davranış biçiminden başka itiraf yoktur. Köy halkı inancın ne olduğunu bilmez bile, ne de çok umursar. Gayet iyi biliyorum ki bu öyküde anlatılan şey, buna hayali bir roman denebilirse eğer –roman en samimi, en gerçek öyküdür, bu yüzden ben görüş belirtmiyorum, çünkü İncil'e roman denmesine, ki bu onu gerçekte herhangi bir tarihi kayıttan daha yükseğe koymaktır, kızacak birileri çıkabilir– bu öyküde anlatılan şey vuku bulmuş değildir. Ama umuyorum ki, bunun nedeni, tıpkı göllerin ve dağların, inanç ve umutsuzluktan çok uzakta kök salmış yalın ve yüce ruhların, bu ruhların içinde, göllerin ve dağların içinde, öykü dışında, ilahi romana bürünmesi gibi, anlatılardaki her şeyin de kendi içinde kalmasıdır.

Hakikat özgürleştirir, mutlu kılar mı, yoksa bilmemek, cehalet midir mutluluğun temeli? Peki ya bilip de söylememekteki ikiyüzlülükle nasıl yaşanır?

İnançla inançsızlığın, kitleyle bireyin müphem, tekinsiz ilişkisinin karanlıklarına dalan ve o karanlıklardan elmas değerinde bir öykü çıkarır Unamuno 1931'de...

THG
U406697

ncilik selyayincilik selyayincilik
selyayincilik.com